

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук і соціальних технологій
Кафедра психології та педагогіки

Кваліфікаційна робота
Освітнього ступеня – бакалавр
на тему: «ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ
СТУДЕНТІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Виконала студентка
четвертого курсу
ФСНСТ
спеціальності «Психологія»
Проценко Софія Олегівна
Наукова керівниця –
кандидатка психологічних наук, доцент
Голубєва Марія Олександрівна
Рецензент _____

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою « _____ »
Секретар ДЕК _____
« ____ » _____ 2023 р.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Теоретичний аналіз категорій «волонтерство», «волонтерська свідомість», «філантропія», «милосердя», «особистість», «пастка свідомості», «емоційний інтелект».....	6
1.2. Аналіз психологічних особливостей юнацького віку.....	16
1.3. Дослідження основних засад функціонування волонтерства в Україні.....	19
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	24
2.1. Організація емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення студентства до волонтерської діяльності	24
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення студентства до волонтерської діяльності	27
Висновки до другого розділу	40
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ ПСИХОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	42
3.1. Практичні рекомендації щодо покращення ставлення студентства до волонтерської діяльності, в умовах сучасної російсько-української війни.....	42
Висновки до третього розділу.....	44
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Досліджуючи формування волонтерської свідомості у людей юнацького віку в минулому році, ми розглядали наукові роботи Ельконіна Д.Б., Іванової Н., Павелкова Р.В. та Рибалки В.В. для того, щоб з'ясувати, які є вікові особливості для даної категорії людей.

В результаті даного розгляду, ми дійшли висновку, що в цей період, а саме починаючи з 15–17 років, люди проходять кризу зміни особистості, що, за умов ідеального її перебігу, допомагає людині у формуванні власної активної громадської та соціальної позицій, а також в усвідомленні свого життєвого призначення.

Окрім цього, нами було поставлена задача – знайти або створити власне найбільш об'єктивне визначення поняття «волонтерська свідомість» та визначити його складники. Розглядаючи наукові доробки Лях Т.П., Стасюк Ю.М., Закон України «Про волонтерську діяльність», кілька постанов Верховної Ради України і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також знайшовши офіційну інформацію на сайтах найбільших міжнародних волонтерських організацій, нам вдалось виявити, що волонтерство – це «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом волонтерської допомоги» [2], що включає в себе безкорисну мету та передбачає власну вмотивованість особи, що її здійснює (волонтера). На основі цього, а також теоретичного аналізу поняття «свідомість», ми встановили, що волонтерська свідомість – це така сукупність психологічних образів, життєвого досвіду, установок та вражень індивіда про життя, яка змушує його позитивно ставитись до суспільства та викликає в нього бажання й розуміння важливості, а також готовність, без якоїсь на те особистої вигоди, допомагати іншим, вкладати свої час, сили та ресурси у суспільно важливу справу [12].

З моменту повномасштабного вторгнення дотепер пройшло вже майже 15 місяців, тому логічним буде припустити, що інтенсивність залученості людей (включаючи молодь) у волонтерську діяльність певною мірою зменшилась.

Можемо припустити, що цей ефект відбувається на фоні емоційного виснаження та бажання повернутися до нормального, попереднього ритму життя.

Тому, на нашу думку, важливо з'ясувати ставлення студентства до волонтерства саме зараз, коли початковий ажіотаж навколо нього вже спав, а отже, обрана нами *тема, «Психологічні особливості ставлення студентства до волонтерської діяльності»*, є актуальною.

Об'єкт нашого дослідження – процес формування ставлення студентів до волонтерської діяльності.

Предмет нашого дослідження – психологічні особливості ставлення студентів до волонтерської діяльності.

Мета нашої наукової роботи – визначити ставлення студентства до волонтерської діяльності та порівняти із результатами дослідження за попередній рік.

Гіпотеза нашого дослідження полягає у припущенні, що основними психологічними особливостями ставлення студентства до волонтерства є їхня обізнаність в темі волонтерства, тип особистості, рівень емоційного інтелекту та відсутність яскраво виражених пасток свідомості.

Згідно з *метою* та *гіпотезою* дослідження, нами були поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати основні категорії теми дослідження.
2. Визначити психологічні особливості формування ставлення студентів до волонтерської діяльності після п'ятнадцяти місяців повномасштабного вторгнення.
3. Сформувати практичні психологічні рекомендації для педагогів, шкільних та університетських психологів та керівників кафедр закладів вищої освіти по покращенню ставлення студентства до волонтерської діяльності.

Наукова новизна нашого дослідження – створення власної анкети для визначення ставлення, та психологічних його особливостей, студентів до волонтерства та проведення порівняння отриманих результатів дослідження із минулорічними.

Практична значущість нашої роботи – визначення рівня інтенсивності залученості студентів у волонтерську діяльність на сучасному етапі російського вторгнення на територію нашої країни, а також формування практичних психологічних рекомендацій щодо покращення ставлення студентів до волонтерської діяльності загалом.

Наша наукова робота була **апробованою** на науковому конкурсі студентських робіт 2023 року «Особистість – суспільство – війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти» та отримала *відзнаку* в номінації «Розробка дослідження психологічних проблем сучасності» [див. Додаток Б].

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичний аналіз категорій «волонтерство», «волонтерська свідомість», «філантропія», «милосердя», «особистість», «пастка свідомості», «емоційний інтелект»

Феномен волонтерства має багату всесвітню історію. У словнику В.В. Рибалки волонтерський рух представлений як «добročинна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому» [13; цитата с. 49]. Однак за свою історію та з плином розвитку людства цей термін проходив крізь множинні трансформації.

Перші згадки концепту «віддачі себе громаді» можна помітити ще у Стародавньому Римі, де жителі добровільно витрачали свій час на роботи по будівництву або облагородженню міста. У середньовіччі місцеві релігійні організації не цурались просити милостиню на розбудову церкви та часто влаштовували заходи, роботу яких самовільно й безкоштовно підтримували їхні послідовники.

У XVII столітті, у більшості європейських країн термін волонтерство був нерозривно поєднаний із військовою службою, а добровольці, що самовільно вирішили йти на таку службу, вважалися волонтерами [15; с. 139].

Так, Г. Каннінгем у своїй роботі «Добровольча сила: соціальна та політична історія 1859-1908» описав, як 23 червня 1860 року усі члени новоствореного полку Добровольчої сили вишикувались у Гайд Парку для перевірки та схвалення Королевою. Усі вони були вдягнені і навчені за свій кошт, проте ніяких конкретних військових операцій вчиняти не могли аж до травня 1859 року, коли вони вперше отримали дозвіл на власне військову справу. Ця подія тоді значно *підняла патріотичний дух* жителів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної

Ірландії, а лондонці влаштували загальне свято прямо на вулицях міста [20; розділ Introduction – переклад тут і надалі наш].

У кінці XIX століття світ почав активно змінюватися – швидкий розвиток технологій, чисельні революції за права жінок, робочого класу та національних меншин почали підіймати в головах людей важливі соціокультурні питання, як от питання соціальної та економічної дискримінації. Це стимулювало трансформацію терміну «волонтерства» також і на рівень благодійної допомоги, що спричинило створення таких, вже відомих нам організацій, як Червоний Хрест та Армія Порятунку [15; с. 139]. Відтоді термін «волонтерство» почали вживати, маючи на увазі вже не військову справу, а *філантропію* та *миłosердя*.

Власне слово «філантропія», що в перекладі з французької означає «людинолюбство», вперше з'явилося у Франції ще у XVIII столітті. У Психологічному Словнику О.П. Сергеєнкової наводиться таке визначення цього терміну: «філантропія – це благодійність, допомога і заступництво, що надаються заможними людьми нужденним» [14; с. 321]. Філантропія стала характерною рисою європейського благодійництва XIX століття та вже в другій половині століття була дуже поширена в Англії, Франції та Німеччині [4; с. 139]

Тісно пов'язаним із філантропією і волонтерством також є *миłosердя*. У своєму словнику О.П. Сергеєнкова наводить це поняття через розкриття поняття гуманізму: «Гуманізм – це система установок ставлення особистості до оточуючих людей і живих істот, що проявляються в свідомості й емоціях категоріями любові, співчуття, співучасті, сприяння, допомоги, *миłosердя*, прощення» [14; с. 68].

В.В. Рибалка у своєму науковому доробку, Словнику із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості, розкриває *миłosердя* через поняття волонтерської діяльності. Про це автор пише так: «Волонтерська діяльність як прояв *миłosердя* і добротності буде існувати доти, доки існує потреба людей у тій чи іншій допомозі та обмежена державна участь у задоволенні потреб своїх громадян, їхній соціальній підтримці» [13; с. 50].

У Тлумачному словнику з інформаційно-педагогічних технологій, автори згадують *миłosердя*, в контексті доброти: «Доброта – чуйне, дружнє ставлення до

іншої особи; ґрунтується на доброзичливості, привітності у взаєминах. Суть доброти визначається як прагнення людини до досконалості через вчинки, які спрямовані на благо людини та її право бути щасливою. Визначальними ознаками доброти є чуйність, лагідність, делікатність, довірливість, *милосердя* і *благодійність*» [3; с. 28].

Аналізуючи вище наведену інформацію, важливо зауважити, що усі згадані явища сильно залежать від наявності у людини *волонтерської свідомості*. Термін «волонтерська свідомість» ми досліджували у курсовій роботі минулого року, коли досліджували психологічні особливості формування волонтерської свідомості у пізньому юнацькому віці. Проаналізувавши явище волонтерської діяльності, а також таке психологічне явище, як свідомість, ми дійшли висновку, що волонтерська свідомість – це «така сукупність психологічних образів, життєвого досвіду, установок та вражень індивіда про життя, яка змушує його позитивно ставитись до суспільства та викликає в нього бажання й розуміння важливості, а також готовність, без якоїсь на те особистої вигоди, допомагати іншим, вкладати свої час, сили та ресурси у суспільно важливу справу» [12; с. 13-14]. Отже, для того, щоб людина була морально готова бути залученою у волонтерську діяльність, треба мати певні риси характеру і певний тип особистості, які будуть сприяти і допомагати їй у цьому.

Особистість, за визначенням В.В. Рибалки, це особа із індивідуально обумовленими структурами вищих психічних властивостей, які залежать від ступеню залученості цієї особи у суспільство, її взаємодію та спілкування з іншими та її діяльності з оволодіння та створення духовних та матеріальних, культурних та природних цінностей. Ці структури формуються під впливом визначеної свідомої громадянської поведінки, спілкування, а також предметної діяльності особи [13; с. 204].

Видатний швейцарський психолог, К.Г. Юнг, склав свою власну типологію особистості, в основі якої лежить психологічна установка людини, яка може бути або екстра- або інтровертною, та доповнюється переважаючою психічною функцією – мисленням, почуттями, відчуттями або інтуїцією. Залежно від

кооперації цих двох чинників, можна виділити вісім типів особистості (див. Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Типи особистості за К.Г. Юнгом			
Екстраверсія			
Мислення	Почуття	Відчуття	Інтуїція
Екстравертний мислительний тип (раціональний)	Екстравертний чуттєвий тип (емоційний)	Екстравертний відчуваючий тип (сенситивний)	Екстравертний інтуїтивний тип

Інтроверсія			
Мислення	Почуття	Відчуття	Інтуїція
Інтровертний мислительний тип (раціональний)	Інтровертний чуттєвий тип (емоційний)	Інтровертний відчуваючий тип (сенситивний)	Інтровертний інтуїтивний тип

Автор пояснює ці типи таким чином:

- Екстравертний мислительний – тип, що фокусується на об'єктивній реальності, набагато більше цінує раціональне її осмислення, намагаючись уникати всіх емоційних проявів, вважає почуття надто ідеалізованими.
- Екстравертний чуттєвий – тип, що фокусується на емоціях, дуже цінує все, чому можна дати яскраву позитивну оцінку, має звичку уникати логічні доводи.
- Екстравертний відчуваючий – тип, що фокусується на реалістичних фізичних відчуттях, іноді може відбуватися фіксація на них, має звичку ігнорувати інтуїцію.

- Екстравертний інтуїтивний – тип, що ігнорує мислення, сприйняття та почуття, вони всі є для нього способом для споглядання, має на меті якнайширше досягнути реальність.
- Інтровертний мислительний – тип, що орієнтується на ідеї власного авторства, схильний до переоцінки себе як суб'єкта мислення і це може породжувати страх перед особами, які викликають в нього романтичний та/або сексуальний потяг.
- Інтровертний емоційний – тип, що часто перебуває під впливом почуттів, що не видні та/або не зрозумілі оточенню, має схильність до неврозу через виснаження.
- Інтровертний відчуваючий – тип, що орієнтується на суб'єктивні сенсорні відчуття, має схильність до неусвідомлюваного перебування у своєму світі ілюзорних відчуттів.
- Інтровертний інтуїтивний – тип, що вмє чітко сприймати несвідомі сигнали, часто любить мріяти, має схильність до іпохондричних станів[7; Класифікація психологічних типів за К.Г. Юнгом].

Пізніше теорію, запропоновану Юнгом, також вдосконалили і доповнили І. Маєрс-Бріґс разом зі своєю матір'ю, К. Бріґс. Вони разом створили MBTI методику, що являє собою опитувальник самооцінки людини, який має на меті визначити домінуючі психологічні явища, через які людина сприймає світ і приймає життєві рішення. Визначення типу особистості відбувається через чотири категорії – інтроверсія чи екстраверсія, відчуття чи інтуїція, мислення чи почуття, судження чи сприйняття. В результаті, виходить 16 типів особистості, що позначаються аббревіатурою з чотирьох початкових літер кожної психологічної категорії, окрім інтуїції, яка позначається літерою N, щоб відрізнити її від інтроверсії [24].

Варто також зазначити, що багато вчених критикують цей тест та типологію, як ненадійні. Так, за статистикою, наведеною у статті «Чи були всі ми обдурені тестом Майєрс-Бріґс?» журналу Fortune, від 39% до 76% респондентів отримували різні результати проходження тесту вже через п'ять тижнів після першого проходження [21]. Хоча і автори методики зазначають, що люди здатні до пристосування та змін

в поведінці, залежно від життєвих обставин та конкретних ситуацій, вважається, що такий термін замалий.

Далі цю методику вдосконалював Д. Кірсі – він створив сортувальник темпераментів Кірсі, що включає в себе окрім типів особистості також типи темпераменту, і дає кожному з них назву (див. Таблиця 1.2).

Таблиця 1.2.

Сортувальник темпераментів за Кірсі				
SP	ESFP	ISFP	ESTP	ISTP
«Діоніс» (сенсорно-імпульсивний)	Виконавець Performer	Композитор Composer	Промоутер Promoter	Віртуоз Crafter
SJ	ESFJ	ISFJ	ESTJ	ISTJ
«Епіметей» (сенсорно-плануючий)	Провайдер Provider	Захисник Protector	Керівник Supervisor	Інспектор Inspector
NF	ENFJ	INFJ	ENFP	INFP
«Аполлон» (інтуїтивно-чуттєвий)	Вчитель Teacher	Фасилітатор Counselor	Чемпіон Champion	Цілитель Healer
NT	ENTJ	INTJ	ENTP	INTP
«Прометей» (інтуїтивно-логічний)	Командир Fieldmarshal	Логік Mastermind	Винахідник Inventor	Архітектор Architect

Переклад наш.

Автор розкриває перший тип темпераменту, SP – «Діоніс», як тип сенсорно-імпульсивний, для якого властивим є прагнення до свободи, тобто прагнення мати можливість йти за своїми природними імпульсами та бажаннями. Такі люди живуть

за принципом «тут і зараз» і часто люблять ризикувати, а тому можуть вибирати професію або хобі, яке буде дуже пов'язане із ризиком (швидке кермування, виконання складних спортивних прийомів тощо). Вони орієнтуються здебільшого на сам процес, не дуже звертаючи увагу на результат.

Тип SJ – «Епітемей», автор вважає сенсорно-плануючим та відносить до нього дуже відповідальних людей. Такі люди підтримують та іноді несвідомо слідуєть ієрархії у системі, в котру вони потрапили, вони схильні до збереження традиційних установок у суспільстві, а також дуже вміло вирішують побутові проблеми.

На думку Кірсі, інтуїтивно чуттєвий NF тип, який має назву «Аполлон», характеризується постійним пошуком свого призначення та місця в житті. Люди із таким типом темпераменту є дуже духовними та нерідко релігійними, при цьому їм дуже легко доносити свої думки до інших простим, життєвим способом, а тому нерідко вони стають психологами, вчителями або літературними творцями.

Цікавою особливістю типу NT «Прометей», що вважається інтуїтивно-логічним типом темпераменту, є їхнє бажання постійно розвиватись та демонстративно показувати цей розвиток іншим. Люди із цим типом темпераменту вважають, що їм не можна помилятися, бо кожна помилка є проявом деградації. У будь-якій своїй діяльності – у роботі, розвагах, стосунках – «Прометей» завжди шукатимуть закономірності, щоб сформуванати найбільш виграшну формулу своєї поведінки [23].

Аналізуючи доречність та науковість цієї методики, варто також згадати і про Велику п'ятірку. Велика п'ятірка, або п'яти факторна модель особистості – це ідея про те, що всі основні психологічні та поведінкові риси позначаються на мові, тому, для того щоб впевнено визначати системотвірне ядро особистості, треба вивчити побутові та літературні вирази, що описують людину, її поведінку та риси. Головними постатями в цій теорії можна назвати Г.В. Олпорта, Р.Б. Кеттела та Л.Л. Терстоуна. Усі вони виокремлювали п'ять найстійкіших факторів особистоті:

- *Екстраверсія* – включеність – виражена товариськість, орієнтованість індивіда на відстоювання себе або спокій та схильність до пасивної позиції.

- *Доброзичливість* – приємність – доброта і теплота, вміння довіритись оточенню або вороже ставлення до оточення, егоїстичність та страх довіритись іншим.
- *Сумлінність* – надійність – вміння індивіда брати на себе відповідальність, організувати себе та інших, надійність або безвідповідальність індивіда, недбалість.
- *Емоційна стабільність* – врівноваженість та стійкість індивіда до чинників стресу або нейротизм – нестабільність індивіда, пригніченість, схильність до палких реакцій.
- *Відкритість* – культурність, відкритість індивіда до нового досвіду, спонтанність та вміння виходити за рамки або обмеженість індивіда, примітивні рішення та вузькість інтересів [7; П'яти факторна модель вивчення особистості (PPM)].

Шкали MBTI в кореляції (яку проводили, тестуючи майже 500 чоловіків та жінок) із Великою п'ятіркою (див. Таблиця 1.3.), що була представлена П. Костою та Р. МакКрейєм у 1992 році, показали, що, наприклад шкала інтроверсії (у MBTI) має негативне значення із екстраверсією (у Великій п'ятірці), сприйняття – відповідно негативне значення із сумлінністю, чуття має позитивне значення кореляції із приємністю, а інтуїція – із відкритістю. На основі цього, можна зробити висновок про те, що чотири шкали MBTI можуть бути включеними до конструкцій рис особистості за виключенням шкали емоційної стабільності, яку вони не вимірюють.

Таблиця 1.3.

Кореляція шкал МВТІ із п'яти факторною моделлю					
П'яти факторна модель	<u>Екстраверсія</u>	<u>Доброзичливість</u>	<u>Сумлінність</u>	<u>Емоційна стабільність</u>	<u>Відкритість</u>
Шкали МВТІ					
<u>Екстраверсія-інтроверсія</u>	-0,74	-0,03	0,08	0,16	0,03
<u>Відчуття-інтуїція</u>	0,10	0,04	-0,15	-0,06	0,72
<u>Мислення-почуття</u>	0,19	0,44	-0,15	0,06	0,02
<u>Судження-сприймання</u>	0,15	-0,06	-0,49	0,11	0,30

[19]

В нашому дослідженні ми також хочемо розглянути дуже важливе психологічне питання, а саме – що таке *пастка свідомості* і чому вона може заважати нам у нашій волонтерській діяльності? Пастка свідомості, або як це називав Фройд – нав'язливе повторення, це така схема поведінки, яка була нами засвоєна ще у дитинстві, внаслідок певного травматичного досвіду або споглядання чиеїсь травми. Її систематичне повторення у свідомому віці відбувається через несвідоме бажання слідувати знайомому, «надійнішому» шляху та уникати нового – невідомого і «небезпечного». Питання пасток свідомості дуже змістовно дослідили Дж. Янг та Дж. Клоско у своїй роботі «Геть із замкненого кола: Як залишити свої проблеми у минулому і впустити в своє життя щастя?» (ориг. – «Reinventing your life: The breakthrough program to end negative behavior and feel great») – вченим вдалось виокремити 11 пасток, які залежно від свого прояву та основних «больових точок» по-різному впливають на життя та по-різному

виправляються. Серед них пастки: *емоційної депривації, вразливості, підпорядкування, самосаботажу, страху самотності, недосконалості, зверхності, залежності, меншовартості, високих стандартів та соціального відмежування* [25; «Коротко про 11 пасток»].

Серед перерахованих вище є такі пастки, які впливають на залученість людини у суспільство, наприклад пастка зверхності не дає людині можливість контролювати себе та присвячувати себе справі, яку їй не хочеться виконувати та яка не принесе їй ніякої особистої вигоди, пастка соціального відмежування може обмежувати людину в соціальних зв'язках – така людина, хоч і відчувається самотньо, проте не буде спеціально залучати себе до суспільно важливих справ, оскільки це створює протиріччя із її пасткою, а от пастка підпорядкування змусить людину бути дуже навпаки дуже покірною та допомагати усім, хто її попросить – настільки, що вона буде забувати про свої власні бажання і свій комфорт. Саме тому, в нашому дослідженні важливо дослідити і цю особливість людської особистості, щоб розуміти наскільки бажання або небажання наших респондентів бути залученими у волонтерську діяльність спричинене якоюсь із пасток, або ж має інше психологічне пояснення.

Досліджуючи питання волонтерської свідомості минулого року нам не вдалось розглянути питання емоційного інтелекту, хоча воно також є одним із ключових її елементів.

В.В. Рибалка наводить визначення терміну «емоційний інтелект» (EI) так: це сукупність найрізноманітніших ментальних здібностей, які допомагають людині визначати й усвідомлювати власні емоції та емоції людей у своєму оточенні, а також забезпечують можливість людини приймати успішні рішення в емоційно-почуттєвих ситуаціях. У цьому ж словнику наводиться і теорія Р. Бар-Она щодо п'яти основних субкомпонентів структури EI:

- Саморозуміння – усвідомлення та вміння вербалізувати власні емоції та почуття, впевненість у собі та своїх почуттях, прагнення до актуалізації своєї особистості;

- Комунікація – потенціал до комунікації, емпатійність, соціальна відповідальність;
- Адаптаційність – вміння пристосовуватись, долати емоційні труднощі та складні виклики у міжособистісному спілкуванні, емоційна лабільність;
- Антистресовий потенціал – емоційна стабільність, здатність до швидкого самозаспокоєння, стійкість до стресів;
- Оптимізм – орієнтація на позитивні сторони, вміння бачити добре в людях та в ситуаціях, вміння не зупинятись при перших же невдачах [13; с. 185].

Отже, емоційний інтелект є невід’ємною та надзвичайно важливою рисою, коли йдеться про волонтерство. Можна дійти логічного висновку, що люди, учасники нашого дослідження, котрі мають високі показники рівня емоційного інтелекту, швидше за все або були дуже тривалий час залучені у волонтерську діяльність, або і досі є залученими, або, принаймні, дуже добре до неї ставляться та всіляко підтримують її прояви у сучасному суспільстві.

1.2. Аналіз психологічних особливостей юнацького віку

Аналізуючи дану вікову категорію в нашому дослідженні минулого року, нами була створена таблиця, що показує як різні психологи-науковці у своїх періодизаціях пояснювали основні психологічні особливості цього віку. Таким чином, нами було викладено наступну інформацію:

1. За віковою періодизацією З. Фрейда, що бере за основу *особливості психосексуального розвитку людини* – юнацький період починається з періоду статевого дозрівання й триває до 22 років; протягом цього періоду людина проходить фалічну стадію психосексуального розвитку; даний період відновлює сексуальні та агресивні почуття людини (що були забуті під час латентної стадії), починає з’являтися інтерес до стосунків; за умов ідеального перебігу стадії, людина позбавляється інфантильності й

пасивності та формує власну активну життєву позицію і може самостійно приймати важливі життєві рішення.

2. За віковою періодизацією Е. Еріксона, що аналізує на рівні із психосексуальною теорією З. Фрейда також і *вплив соціальних аспектів* (стосунки, цінності, норми суспільства) – юнацтво триває з 12 до 20, рання зрілість з 20 до 25 років; у юнацькому періоді найголовніше – визнання однолітків та завоювання їх схвалення, а в ранній зрілості – близькі друзі й романтичні та/або сексуальні партнери; ідеальним перебігом стадії вважається набування таких якостей, як самовизначеність, відданість, здатність до кохання та щирого бажання до співробітництва.
3. За періодизацією інтелектуального розвитку Ж. Піаже, що досліджує *зміни у характері мислення протягом життя* людини – юнацтво починається з 15 років; за умов ідеального перебігу стадії людина перестає бути прив'язаною до об'єктів, з'являється такий психологічний феномен, як «доросле мислення» та саме по собі мислення стає гіпотетично-дедуктивним (судження розглядається як гіпотеза).
4. За періодизацією Л.С. Виготського, що розглядає *зміну всієї особистості через кризи та виникнення психічних новоутворень* – юнацтво починається з кризи юнацького віку (приблизно 17 років); відбувається остаточний перехід до зрілості, після проходження кризи в індивіда відбувається поява стійких рис характеру, а інтелектуальні здібності і таланти досягають свого максимального потенціалу.
5. За Д.Б. Ельконіним та його періодизацією психічного розвитку, що бере за основу *системи стосунків* – юнацький вік розпочинається у діапазоні 16-18 років; основне оточення це дорослі та однолітки, а можливі та бажані психічні новоутворення – це власний світогляд, здатність до самовиховання, самовизначення [12; с. 14].

Отже, цей віковий період має на меті зробити фінальний перехід від дитячого інфантилізму та невизначеності до справжньої дорослості із вмінням створити і висловити свої світогляд та переконання, із визначеністю у професійній та

особистісній сферах. Однак, беручи до уваги сучасні життєві умови нашої молоді: значно підвищений рівень стресу, можливі втрати близьких людей та просто наявність постійної небезпеки для життя, можемо зробити припущення, що усі процеси психологічних змін дещо пришвидшилися та стали більш інтенсивними. Тому, на нашу думку, варто також визначити, які є психологічні особливості для періоду ранньої зрілості – молодості.

Р.В. Павелків, у своєму підручнику із вікової психології зазначає, що хоча і виділити загальні для усіх людей особливості цього вікового періоду досить складно, через велику різницю у життєвих поглядах, способах життя та отриманих життєвих досвідах, однак можна виокремити наступні ознаки дорослості:

- новий, інакший характер розвитку особистості, що більше не пов'язаний із фізичним зростанням і розвитком когнітивної сфери;
- вміння пристосовуватись до нових та різких змін в життєвих умовах, самостійно вирішувати проблеми;
- вміння брати відповідальність на себе і особистісна незалежність;
- набування певних рис особистості (твердість, надійність, поміркованість, відвертість, емпатійність);
- орієнтованість на соціальні та культурні моделі ролей та відносин (для визначення власної успішності) [6; «Психологія ранньої дорослості»].

Деякі вчені раніше висловлювали свою думку про те, що вік дорослості є певним станом «закам'яніння» через свою відносну стабільність та відсутність активних фаз фізичного росту або вікових криз. Проте, навіть разом із цією стабільністю, розвиток все одно відбувається, а саме – розвиток у структурі особистості.

Одним із доказів того, що розвиток структури особистості відбувається без упину, є процес *віддаленої ремінісценції* – пізніше згадування того, що колись раніше не вдалось згадати навмисно). Також існує ідея гетерохронного розвитку психічних функцій, тобто інакше кажучи, деякі функції активно розвиваються лише протягом юності та ранньої дорослості, а якісь можуть зберігати свій поступовий розвиток і до старечого (літнього) віку.

Важливою особливістю психічного розвитку цього вікового періоду є також його нелінійність – він являє собою нерівномірне накопичення та розширення раніше набутих знань, поглядів та принципів, що проявляється набагато менш гостро і бурхливо, ніж у дитинстві, і не має чітко встановлених часових відрізків. А також кризи, що відбуваються у цьому віковому проміжку не мають чітко встановлених норм стосовно швидкості їх проходження – вони можуть проходити як дуже швидко, так і затримуватись на довго або ж узагалі залишатись не пройденими, і в такому разі вони перетворюються на стабільний негативний стан індивіда [6; «Психологія ранньої дорослості»].

1.3. Дослідження основних засад функціонування волонтерства в Україні

У минулорічному дослідженні, окрім теоретичного аналізу понять «волонтерство» та «волонтерський рух», ми також розглядали і державний аспект існування волонтерства в Україні. А саме, історія волонтерства на законодавчому рівні почалась у 2001 році через організацію проведення Міжнародного року волонтерів, внаслідок проголошення 52-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 2001 року Міжнародним роком волонтерів [9].

Після цього була створена Концепція проєкту Закону України «Про волонтерський рух», яка набула схвалення лише у 2011 році, і на основі якої в тому ж році був створений Закон України «Про волонтерську діяльність», який дає змістовне і законне визначення терміну «волонтерства», визначає основні напрями та принципи функціонування волонтерської діяльності і волонтерської допомоги, а також окреслює обов'язки держави всебічно підтримувати таку діяльність [2].

На сьогодні, як описує у своїй статті О.В. Поляк, волонтерська діяльність в Україні складає від 4 до 8 відсотків внеску до ВВП, а тому її можна вважати досить сильним важелем для підтримки економічних ресурсів країни [8; с. 189]. Однак, на державному рівні волонтерство почало знаходити справжню підтримку лише після 2022 року, із початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

Схожу тенденцію у активному залученні народу до волонтерської діяльності під час збройних конфліктів на території нашої країни можна прослідкувати аж до часів існування Київської Русі. Так, наприклад, у ті часи військові поділялися на три категорії: «збройні сили», «добровольчі батальйони» та «територіальна оборона»: перших утримував князь державним коштом, других – бояри, а третіх постачало власне населення території, яку вони захищали.

Починаючи з ХІХ століття, коли, як ми вже зазначали раніше, волонтерство в європейських країнах проходило трансформацію від військової справи до філантропії, в Україні воно також почало набувати більш соціального характеру. Про це авторка статті пише так: «... від ХІХ століття волонтерство набувало соціального змісту і визначалося як добровільна, неоплачувана діяльність у вільний від основної роботи час, спрямована на допомогу іншим».

Вихід України із Радянського союзу став досить потужним поштовхом для розвитку волонтерського руху – у 1992 році була заснована волонтерська організація «Телефон довіри», що і досі надає необхідну психологічну та психотерапевтичну допомогу усім охочим [10]. На прикладі цієї організації виникають також більш вузько-профільні служби, які реалізують проекти допомоги важкохворим, людям з багатодітних або неблагополучних сімей, людям похилого віку та/або людям з інвалідністю, а також набирають оберту проекти, що протидіють розповсюдженню СНІДу та допомагають людям із різними видами залежностей [8; с. 190].

Однак, важливо зазначити, що волонтерство в Україні розвивається за нетипових чинників. Найбільшими факторами актуалізації волонтерського руху у нашому суспільстві, на думку О.О. Проценко, є зростання соціальної напруги та загроза державному суверенітету, що підтверджується активізацією волонтерства у 2015 році, після анексії Криму та військової агресії РФ на сході країни: «за умов ... зовнішньої агресії волонтерські організації в критичний момент виконали значну частину функцій держави із забезпечення силових структур і постраждалих громадян під час ... (війни)» [11; с. 90].

Отже, очевидно, що волонтерство в нашій країні має особливу, надзвичайно важливу роль та великий потенціал. Волонтери допомагають абсолютно різним верствам населення із їхніми потребами, як от людям із тяжкими та/або невиліковними хворобами, соціально незахищеним та безпритульним людям, пораненим бійцям та їхнім родинам, або родинам, які перенесли багато втрат. Діяльність волонтерів, окрім безпосередньої допомоги потребуючим, також включає в себе і сприяння залученню ще більшої кількості добровольців, розповсюдження інформації про важливі проблеми та складні соціальні питання нашого суспільства, що має високо та гідно оцінюватись власне нашим суспільством [1; с. 143].

Повертаючись до статті О.О. Проценко, вона зазначає, що успішність поширення волонтерського руху в Україні трапилась на фоні неефективності управлінських рішень українського уряду. На фоні подій, що трапились у 2014-2015 роках, Україною зацікавилось багато міжнародних різнопрофільних волонтерських організацій, серед них – Міжнародна організація міграції (МОМ), GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit), UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Unicef, Save the children, ОБСЄ та багато інших, чия діяльність покривала потреби нашого суспільства у абсолютно різних аспектах: гуманітарна допомога, проєкти неформальної освіти, гранти на підтримку бізнесів, власне волонтерська допомога нужденним тощо. Залученість цих організацій не тільки на пряму допомагала нашим громадянам, але і показала, їм якою може бути добровільна допомога, а це, в свою чергу, спонукувало багатьох також ставати волонтерами і продовжувати допомагати іншим. В наслідок такого швидкого розвитку волонтерства, саме воно і покривало значну частину державних функцій під час протистояння збройній агресії у Криму та Донбасі, порятунку переселенців з цих територій та допомозі бійцям зони АТО, в той же час державна допомога була на критично мізерному рівні [11; с. 90].

Враховуючи усю наведену нами інформацію, ми вважаємо, що надзвичайно важливо продовжувати позитивну динаміку розвитку волонтерства в Україні, залучаючи при цьому більш широкую аудиторію, тобто починати із залучання дітей

до прийнятних варіантів волонтерської діяльності вже в шкільному віці, та проводити акції добровільної допомоги для підлітків і молоді по всій Україні, щоб урівняти їхню залученість до волонтерського руху. Детальніше про це ми будемо говорити у третьому розділі нашої наукової роботи.

Висновки до першого розділу

У першому розділі нашої наукової роботи, основним завданням якого було здійснити теоретичний аналіз таких понять як «волонтерство», «волонтерська свідомість», «філантропія», «милосердя», «особистість», «пастка свідомості» та «емоційний інтелект», нам вдалось здійснити якісний аналіз даних психологічних явищ, та розглянути поняття особистості з точки зору різних відомих психологічних теорій, які по-своєму розкривають та доповнюють його. Окрім цього, ми також включили поняття «емоційного інтелекту» в наше дослідження, чого не змогли зробити минулого разу.

Також, ми доповнили історичний аналіз виникнення феномену волонтерства, який починали у минулорічному дослідженні психологічних особливостей формування волонтерської свідомості у пізньому юнацькому віці, що дало нам більш повне розуміння поняття волонтерства у сучасному суспільстві, його потенціалу на теренах нашої країни та можливих зон його розвитку.

Для розуміння психологічних особливостей обраної нами вікової категорії, для дослідження ставлення студентства до волонтерства, ми пригадали розбір вікових періодизацій та того, як вони пояснюють пізню юнацькість та основні психологічні новоутворення цього вікового періоду. Проте, враховуючи можливі ризики для сучасної молоді в Україні (стрес, війна, втрати близьких людей) та їхній вплив на психологічне благополуччя і психологічний розвиток людей, ми прийняли рішення включити в наше дослідження вікову категорію ранньої зрілості (молодості), щоб зробити наше емпіричне дослідження більш об'єктивним.

Окрім цього, ми також розглянули низку наукових доробків, які описують сучасний стан та положення волонтерства в Україні, та окреслили деякі

особливості розвитку волонтерства в нашому суспільстві. Таким чином, ми дійшли висновку, що, на відміну від багатьох європейських держав, де волонтерство існує більше у соціальному контексті, волонтерство в нашій країні активно розвивається тоді, коли є загроза для нашого суверенітету.

Розділ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організація емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення студентства до волонтерської діяльності

Спираючись на теоретичний аналіз понять, який ми зробили у першому розділі нашої наукової роботи, перед нами постає завдання – визначити, чи впливають якісь із визначених нами категорій на ставлення індивіда до волонтерської діяльності, який саме вплив вони здійснюють та чи можна цей вплив покращити способом певних психолого-рекомендаційних програм.

Для нашого дослідження нами була обрана група респондентів, що складається з 38-ми студентів Національного Університету «Києво-Могилянської Академії», що навчаються на різних факультетах та курсах навчання. Віковий діапазон респондентів 18-22 роки, тобто усі наші респонденти підпадають під визначену вікову категорію.

Один із можливих недоліків нашого дослідження – обмеженість нашої вибірки. Ми вважаємо, що наше дослідження могло би мати абсолютно інакші результати, якби до нашого дослідження ми також залучали би результати студентів інших ЗВО, оскільки могилянська студентська спільнота вважається однією із найбільш соціально активних в Україні, але стверджувати це як 100% факт ми не можемо, тому що це питання потребує окремого повноцінного дослідження.

Для нашого дослідження, нами було створено авторську анкету-опитувальник (див. Додаток А), яка окрім певних контактних даних також ставить наступні питання нашим досліджуваним:

- Чи був індивід залучений у волонтерську діяльність? Та у яку саме?
- Які є українські волонтерські організації, які відомі індивіду?
- Які є міжнародні волонтерські організації, які відомі індивіду?

- Які є українські волонтери, які відомі індивіду?
- Які є міжнародні волонтери, які відомі індивіду?
- Чим ці організації та волонтери займаються? Який мають напрям волонтерської допомоги?
- Як індивід ставить до волонтерів та волонтерського руху загалом?
- Наскільки активно індивід є залученим у волонтерську діяльність загалом?
- Чи є в оточенні індивіда люди, які також займаються волонтерською діяльністю? Та чим саме вони займаються?
- Чи слідкує індивід за новинами волонтерів, та різних волонтерських організацій? Та за чим саме частіше слідкує?
- Які саме напрями волонтерської діяльності найбільше цікавлять індивіда?
- Чи вважає індивід волонтерство корисною та доброю справою, чи більше марною витратою часу та ресурсів?
- Які риси характеру, на думку індивіда, мають бути властивими для волонтера? Та чому?
- Чи вважає індивід себе «придатним» як для волонтера? Та чому?
- Чи відмовлявся індивід коли-небудь від участі у волонтерській діяльності та чому?
- Якщо індивід займається або колись займався волонтерством, яка в нього мета та що його до цього спонукає? Якщо ніколи не займався, або на разі не займається, то чому?
- Наскільки добре, на думку індивіда, висвітлюється волонтерство в Україні?
- Які є пропозиції та зауваження у індивіда до розвитку волонтерства та/або більш широкого його висвітлення?
- Що ще індивід хотів би додати до теми дослідження, що йому важливо зазначити?

Отже, в нашій анкеті є кілька блоків питань, які мають допомогти нам визначити ставлення респондентів до волонтерів й волонтерської діяльності, визначити статус теперішньої залученості респондентів у волонтерську діяльність, перевірити,

наскільки добре наша молодь ознайомена із сучасними напрямками волонтерської діяльності, наскільки добре в Україні зараз висвітлюється питання волонтерства, та в цілому – наскільки це є популярним для сучасного студентства. Окремий блок в нашій анкеті ми також присвятили визначенню того, як наші респонденти вважають, які саме риси мають бути властиві для волонтерів та чи вважають вони, що можуть бути волонтерами та мають на це усі необхідні риси та емоційні ресурси.

Окреме питання, що стосується доповнення, ми додали до нашої анкети з метою надання респондентам можливості додати важливу, на їх думку, інформацію, якої може не вистачати у нашій анкеті.

В нашому першому, теоретичному, розділі ми підіймали питання типів особистості за методикою К. Юнга, в доповненні методики MBTI та Д. Кірсі, оскільки є припущення, що готовність людини бути залученою у волонтерську діяльність може залежати не тільки від типу темпераменту, але і від типу особистості.

Для того, щоб з'ясувати, чи є це припущення близьким до дійсності, ми обрали два тести, що спираються на методики, перераховані нами вище, які надають результати за шкалою MBTI.

Перший тест, відомий і поза психологічними колами тест на 16 типів особистості від NERIS Analytics Limited [22], що є максимально наближеним до оригінального опитувальника Маєрс-Брігс, та тест від IDR Labs International на визначення типу особистості, що спирається на типологію Юнга, методику MBTI, а також наукові роботи фон Франц та ван дер Хоопа [18]. У цій частині дослідження, нами було прийняте рішення залучити два схожих тести, щоб отримати більш об'єктивні результати. Таким чином, ми хочемо порівняти отримані результати типів особистості із тим, що респонденти зазначали в нашій анкеті, стосовно своєї залученості у волонтерську діяльність, щоб зрозуміти, наскільки тип особистості впливає на бажання людини добровільно та безоплатно допомагати іншим і вкладати свої особисті ресурси у суспільно важливу справу.

Окрім цього, як вже зазначалось раніше, ми досліджували питання пасток свідомості та емоційного інтелекту, тож для того, щоб визначити їх вплив на людину та тему нашого дослідження, ми запропонували нашим респондентам пройти два тести так само від IDR Labs International, які діагностують відсоток наявності у людини усіх можливих пасток свідомості [16] та відсоток рівня усіх складових емоційного інтелекту [17].

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення студентства до волонтерської діяльності

В нашому дослідженні ми не припускали, що спеціальність респондентів якось буде впливати на ступінь їхньої залученості у волонтерську діяльність, однак, детальніше розглянувши усі питання, згодом ми зможемо спробувати провести кореляцію по кожному питанню, щоб дізнатись чи впливає насправді професійна спрямованість людини на її ставлення до волонтерства.

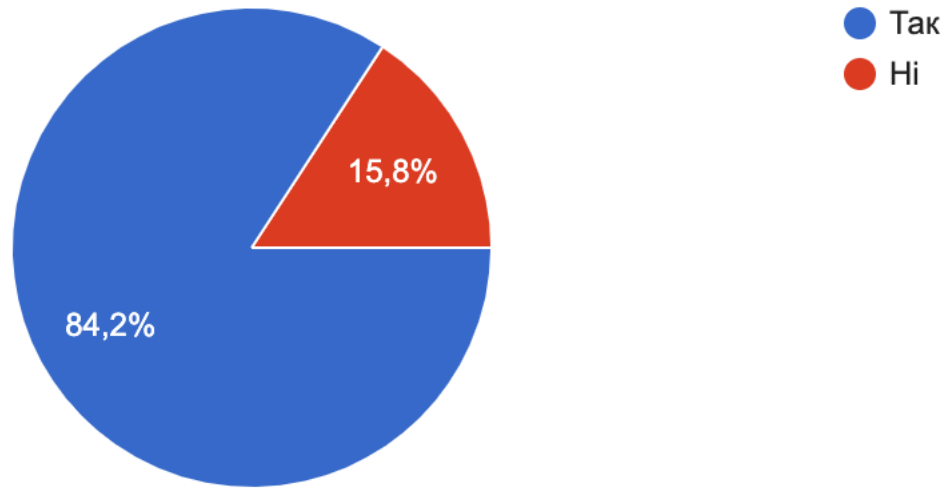
За результатами цього питання ми отримали наступну інформацію:

- Спеціальності журналістика, біологія та біотехніка, менеджмент та філософія – складають кожна по 2,63%
- Спеціальності зв'язки з громадськістю, міжнародні відносини та соціальна робота – складають кожна по 7,89%
- Спеціальність політологія складає 15,79%
- Спеціальність психологія складає 21,05%
- Спеціальність соціологія складає 28,95%

Серед цих студентів, у волонтерську діяльність ніколи не були залученими лише 15,8% (див. Рисунок 1), тому можемо дійти висновку, що волонтерство в усіх своїх різноманітних формах є досить розповсюдженим видом діяльності серед наших респондентів.

Рисунок 1.

«Залученість студентів до волонтерської діяльності»

Серед 84,2% респондентів, що колись були залученими у волонтерську діяльність, були названі наступні категорії волонтерської діяльності: (див. Таблиця 2.1.)

Таблиця 2.1.

Категорії волонтерської діяльності:	
ЗСУ (допомога військовим, пошук амуніції, привезення техніки, плетіння сіток, приготування їжі тощо)	38,58% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Гуманітарна допомога (пошук медикаментів, привезення одягу для потерпілих, готування їжі, надання прихистку)	18,42% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Допомога тваринам (відвідування та фінансова підтримка притулків, лікування тварин, психологічна реабілітація тварин)	7,89% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались

Соціальна робота (допомога безхатькам, людям, що опинились у складній ситуації, людям, що пережили насилля тощо)	21,05% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Центри Біженців (закордоном та в межах країни)	13,16% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Психологічна допомога (робота у волонтерських психологічних центрах та організаціях)	7,89% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Фінансова допомога (грошові збори на ЗСУ, техніку для них, на лікування хворих, на відновлення чийогось житла тощо)	7,89% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Протести та мітинги (участь та організація у мирних протестах, задля відстоювання певного меседжу)	5,26% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались
Інше (організація мистецьких виставок, переклад на іноземні мови українського контенту, втому числі на тему війни, Іт-проекти, благодійне репетиторство тощо)	44,74% опитуваних зазначали цей вид волонтерства серед того, чим займались

Як можна побачити у таблиці, найбільший відсоток отримала категорія «інше», а саме 44,74% респондентів у своїх відповідях зазначали такі види волонтерської діяльності, як організація мистецьких виставок, викладання для дітей із сімей з дуже низьким рівнем надходжень, переклад українського контенту (статей, відео-матеріалів та репортажів) для іноземних видань тощо, однак більшість з них зазначає, що після початку повномасштабного вторгнення, вони змінили фокус своєї уваги на підтримку військових волонтерських рухів, а більше

третини наших респондентів зазначили, що займаються тільки волонтерством, пов'язаним з війною (підтримка ЗСУ, грошова підтримка, допомога біженцям, гуманітарна допомога), з чого випливає, що саме події 24 лютого минулого року спонукали їх до того, щоб почати займатись добровільною допомогою іншим.

Спираючись на цю інформацію, можемо зробити висновок, що наші респонденти, здебільшого, зараз займаються волонтерством, що пов'язане із підтримкою українських військових та допомогою людям, що постраждали через війну.

Серед найбільш згадуваних українських волонтерських організацій, наші респонденти, як і в нашому минулому дослідженні, найбільше згадували фонди «Повернись живим» (28,95% респондентів) та Сергія Притули (26,32%), оскільки з початку повномасштабного вторгнення це були дві найбільші та наймасштабніші організації, що збирають гроші та закупають необхідну для військових техніку та амуніцію. Також близько 13% респондентів називали різноманітні організації, що займаються порятунком тварин (UA Animals, Save the Animals, Happy Paw), близько 16% респондентів у своїх відповідях називали відомі правозахисні організації (Марш Жінок, КиївПрайд, Insight NGO), а майже 8 % згадали про організації, що займаються відбудовою зруйнованих міст (БУР, «Вільні відновлювати») і так само про організації, що проводять роботу із соціально-вразливими групами населення (Життєлюб, Карітас тощо).

На питання про міжнародні організації дали відповідь всього близько половини опитуваних, здебільшого згадуючи, як і в минулорічному дослідженні, про Червоний Хрест, UNICEF, ООН, Aiesec та Amnesty International. Важливо також зауважити, що в цьому питанні близько 10% опитуваних зазначали, що хоча і знають ту чи іншу волонтерську організацію, однак не мають до неї такої ж довіри як колись (як от – Червоний Хрест та Amnesty International).

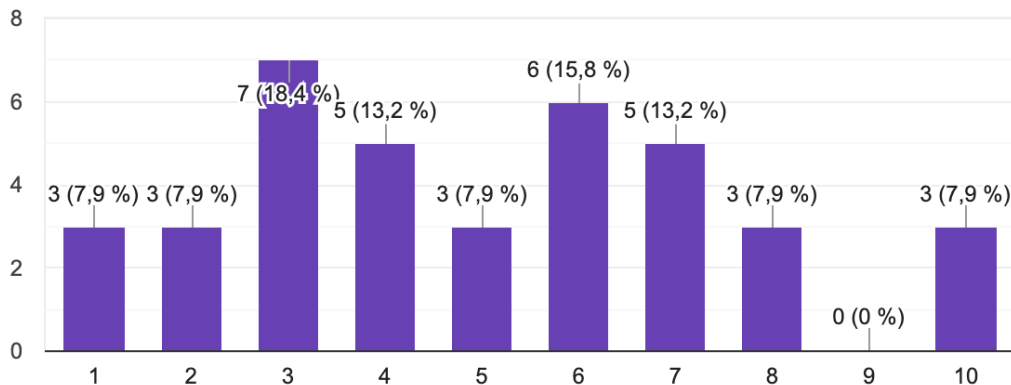
Найпопулярнішими українськими волонтерами серед наших респондентів є Сергій Притула, Тарас Чмут, Сергій Стерненко та Ігор Лаченков. Сергія Притулу згадав кожен другий досліджуваний, Чмута – кожен четвертий. Ці люди були відомі своєю активною та однозначною громадянською позицією ще до

вторгнення, а тому одразу викликали довіру, що допомогло їм досить швидко зайняти передові позиції у числі українських волонтерів. А от серед іноземних волонтерів, нашим респондентам відомі лише імена кількох відомих акторів, а на саме питання дали повноцінну відповідь лише двоє респондентів.

Дуже частою відповіддю наших респондентів на питання про те, як вони ставляться до волонтерів та волонтерського руху в цілому, стала відповідь позитивно – майже 76% відповіли, що ставляться з великою повагою до волонтерів і вважають їх «рушійною силою», що змінює наше сьогодні на краще та наближає перемогу України. Решта респондентів відповіли, що ставляться до волонтерства більше нейтрально або нормально, але чіткого пояснення своєї позиції не надали.

Діаграма 2 (див. Рисунок 2) показує, що серед наших опитуваних, найбільше людей оцінили свою участь у волонтерстві на 3 бали з 10. Найчастішою відповіддю на питання про те, чому вони відмовлялись від волонтерської діяльності, були причини браку часу, нестачі особистого емоційного ресурсу або якщо тема волонтерської допомоги не була важливою для респондента. А також, зв'язок можна прослідкувати із відповідями цих респондентів на питання про те, чи вважають вони себе придатними для волонтерської діяльності: такі люди не відчують у собі тих необхідних рис, які на їх думку мають бути властиві для волонтерів – дехто не є ментально-стабільною людиною, дехто вважає себе надто жорстким та егоїстичним, дехто просто не має на це ресурсів, а дехто некомфортно почуває себе, якщо йому треба багато і часто спілкуватися із людьми тощо. Ті, хто оцінив себе на 6 і більше балів, відповідаючи на питання власної «придатності», часто зазначали, що для них важливо бути залученими бодай у якусь діяльність, яка зможе комусь допомогти, і що в них є необхідні організаторські здібності, стресостійкість, емпатійність, завзятість, терплячість та багато чого іншого, що важливе для волонтера.

«Самооцінка респондентами своєї участі у волонтерській діяльності»

Абсолютно усі респонденти, відповідаючи на питання про те, чи є, на їхню думку, волонтерство благородною справою, відповіли позитивно. Серед думок, які найчастіше зустрічались можна виокремити такі:

- «Волонтерство, перш за все, це демонстрація своєї позиції та цінностей, яка підкріплюється діями. Люди волонтерять безоплатно, що показує, що вони готові вкладати ресурси заради якогось більшого результату, ніж звичайна оплата праці».
- «Волонтерство вважаю благородною та крутою справою. Якщо хтось хоче та може допомагати іншим – велкам. До того ж, ми самі можемо потребувати такої допомоги, адже життя час від часу заводять в скрутні ситуації».
- «Очевидно це прекрасно, одна з найкращих інвестицій у наше суспільство, волонтерство вчить взаємодіяти».
- «Це допомога не лише тим, хто цього потребує, а і самому собі – таке собі очищення карми».
- «Це хороша справа, бо вирішує питання, які турбують людей попри роботу влади (домагаються своїх прав або ж допомагають державі швидше і якісніше здійснити необхідне)».

Отже, підсумовуючи, наші респонденти вбачають важливу роль волонтерства, окрім очевидної – допомоги тому, хто цього найбільше потребує, також і допомогу самому собі – інвестицію у хороше майбутнє сучасного суспільства, розвиток себе

і своєї особистості та самозаспокоєння («я зараз допоможу їм, а вони потім мені, якщо буде треба»).

У питанні якості висвітлення волонтерства у медіа-просторі думки наших досліджуваних розділились: ті, хто залучені у волонтерство та є активними користувачами соціальних мереж, вважають, що волонтерство, особливо те, що стосується війни, висвітлюється досить добре, а ті, хто є менш залученими у цю діяльність, відповіли, що чують про це доволі рідко та набагато менше знають про те, як зараз відбувається допомога військовим та потерпілим від війни людям. На нашу думку, така ситуація може бути результатом того, як зараз працюють алгоритми соціальних мереж: людині частіше показують той контент, який буде цікавим саме їй, та буде підходити під її основні пошукові запити та інтереси. Відповідно, якщо людина не часто самостійно шукає в мережі щось про збори на техніку та допомогу військовим абощо, їй набагато рідше будуть траплятися публікації, які підпадають під таку тематику. Тому це є ще однією, досить змістовною, темою для окремого дослідження. Окрім цього, деякі респонденти зазначали, що на фоні популярності військового волонтерства, питання цивільного волонтерства майже загубилось (йдеться про збори на лікування онкохворих, або про лікування безпритульних тварин тощо).

Серед причин, які спонукають до того, щоб займатись волонтерством, опитувані часто називали: бажання допомогти нужденним, вирішення проблем інших людей, вивільнення свого гніву на проблеми сучасного суспільства, отримати новий особистий досвід, змінювати світ та власну громаду на краще, докладати свої зусилля для того, щоб пришвидшити нашу перемогу, бажання продовжувати власний особистісний розвиток та бажання знайти нових цікавих для себе однодумців. Однак деякі респонденти висловили нам свої побоювання стосовно того, що з настанням нашої перемоги, багато людей забудуть про волонтерство і це може спричинити серйозні регресивні проблеми у країні, пов'язані із відновленням байдужості у суспільстві. Тому, вони поділяють нашу думку стосовно того, що волонтерство потрібно насаджувати та популяризувати ще у шкільні роки, щоби діти сприймали це як корисну звичку і несли її наступним поколінням.

В ході розгляду відповідей респондентів на два тести на визначення типів особистості, ми отримали досить багато негативних відгуків про ненадійність одного з них, а тому тест від NERIS Analytics Limited ми виключили із подальшого аналізу.

Для того, щоб визначити, наскільки тип особистості, пастки свідомості та рівень емоційного інтелекту впливають на ставлення студентства до волонтерства, нами було складено таблицю із результатами нашого дослідження за даними категоріями (див. Таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Визначення впливу таких психологічних явищ, як тип особистості, пастка свідомості та рівень емоційного інтелекту на ставлення студентства до волонтерства

<u>№</u>	<u>Респ.</u>	<u>Спеціальність</u>	<u>Залученість у ВД</u>	<u>Ставлення до ВД</u>	<u>Оцінка своєї залученості</u>	<u>Тип особистості</u>	<u>Пастки свідомості</u>	<u>Сер. рівень ЕІ</u>
1	А	менеджмент	так	позитивне	7	ESTJ	Високі стандарти (63) Зверхність (63)	Прибл. 75
2	Б	біологія та біотехнологія	так	позитивне	7	INFJ	Підпорядкування (50) Високі стандарти (54)	Прибл. 68
3	В	психологія	так	позитивне	5	ESFJ	Високі стандарти (67)	Прибл. 72
4	Г	психологія	так	позитивне	5	ESFJ	Соціальне відмежування (50) Самосаботаж (58) Підпорядкування (63) Високі стандарти (79) Зверхність (63)	Прибл. 52
5	Г	філософія	так	позитивне	3	ENTJ	Страх самотності (58) Вразливість (54) Високі стандарти	Прибл. 58

							(79) Зверхність (71)	
6	Д	психологія	так	позитивне	2	ESTJ	Високі стандарти (63)	Прибл. 73
7	Е	соціальна робота	так	позитивне	7	ESFJ	Вразливість (54) Зверхність (54)	Прибл. 65
8	Є	психологія	так	позитивне	4	ISFJ	Відсутні	Прибл. 55
9	Ж	психологія	так	позитивне	3	INFP	Меншова́ртість (50) Вразливість (50) Самосабота́ж (50)	Прибл. 55
10	З	зв'язки з громадськістю	так	позитивне	6	INTJ	Відсутні	Прибл. 47
11	И	політологія	так	позитивне	10	INFP	Емоційна депривація (50)	Прибл. 72
12	І	політологія	так	позитивне	3	INTJ	Залежність (63) Самосабота́ж (50) Підпорядкування (54)	Прибл. 56
13	Ї	соціологія	так	позитивне	4	ENFJ	Високі стандарти (67) Самосабота́ж (50)	Прибл. 56
14	Й	психологія	так	позитивне	4	ENTP	Відсутні	Прибл. 76
15	К	зв'язки з громадськістю	так	позитивне	6	ISFJ	Самотність (50) Меншова́ртість (54) Соціальне відмежування (58) Самосабота́ж (58) Підпорядкування (75) Високі стандарти (75)	Прибл. 52
16	Л	соціологія	так	позитивне	8	ISFJ	Відсутні	Прибл. 71
17	М	політологія	так	позитивне	3	ESFJ	Відсутні	Прибл. 65

18	Н	соціологія	так	позитивне	4	ISFJ	Високі стандарти (100) Меншовартість (58) Соціальне відмежування (54) Самосаботаж (67) Зверхність (63)	Прибл. 44
19	О	психологія	так	позитивне	3	ENTP	Страх самотності (75) Меншовартість (54) Соціальне відмежування (54) Емоційна депривація (71) Залежність (71) Вразливість (63) Недосконалість (67) Самосаботаж (67) Підпорядкування (63) Високі стандарти (58) Зверхність (63)	Прибл. 40
20	П	політологія	так	позитивне	5	ISFJ	Високі стандарти (63) Зверхність (58) Самосаботаж (54) Соціальне відмежування (50)	Прибл. 65
21	Р	соціологія	так	нейтральне	3	ESTJ	Вразливість (58) Високі стандарти (79) Зверхність (63)	Прибл. 66

22	С	політологія	так	позитивне	8	INTJ	Самосаботаж (52) Високі стандарти (54) Зверхність (58)	Прибл. 44
23	Т	соціологія	так	позитивне	7	INTP	Відсутні	Прибл. 97
24	У	міжнародні відносини	так	позитивне	6	ENTP	Відсутні	Прибл. 86
25	Ф	зв'язки з громадськістю	так	позитивне	6	ENFP	Відсутні	Прибл. 67
26	Х	соціальна робота	так	позитивне	10	ENFJ	Відсутні	Прибл. 72
27	Ц	соціологія	так	позитивне	4	INFP	Соціальне відмежування (71) Високі стандарти (67) Самосаботаж (58)	Прибл. 66
28	Ч	соціологія	так	Позитивне	6	INFP	Відсутні	Прибл. 68
29	Ш	міжнародні відносини	так	Позитивне	8	ENFJ	Меншовартість (50) Емоційна депривація (50) Залежність (58) Самосаботаж (67) Високі стандарти (54) Зверхність (67)	Прибл. 63
30	Щ	соціологія	так	позитивне	10	ESTJ	Високі стандарти (79) Зверхність (54)	Прибл. 66
31	Ь	міжнародні відносини	так	позитивне	3	ISFJ	Високі стандарти (50)	Прибл. 79
32	Ю	соціальна робота	так	позитивне	6	INFJ	Соціальне відмежування (63) Підпорядкування (58)	Прибл. 60

							Високі стандарти (71)	
--	--	--	--	--	--	--	--------------------------	--

Серед наведених відповідей наших респондентів ми обрали результати тих людей, котрі коли-небудь займалися волонтерською діяльністю. Для них найбільш поширеним типом особистості став тип ISFJ, що за теорією Д. Кірсі, як було наведено у попередньому розділі, відноситься до сенсорно-плануючого типу темпераменту. Такі люди є дуже відповідальними та організованими за своєю структурою. Вони часто наслідують ієрархічні зв'язки у спільноті та здатні дуже легко вирішувати побутові проблеми. Вони є досить чуйними за своєю природою, однак готові, за потреби, відстоювати свої чітко встановлені кордони. Такі люди, незважаючи на свою інтровертність, досить добре ладнають із іншими та мають успіх у міжособистісних стосунках. Також, існує думка, що ISFJ-тип це природні альтруїсти, тому можна сказати, що вони «були народжені» бути волонтерами.

Інші поширені типи серед наших респондентів це ESTJ, ESFJ та INFP – перші два також стосуються сенсорно-плануючого типу темпераменту, а третій є частиною інтуїтивно-чуттєвого типу. Інтуїтивно-чуттєвому типу темпераменту притаманне бажання змінювати світ на кращу його версію. За теорією Д. Кірсі, люди із цим типом темпераменту нерідко є дуже духовними та/або релігійними, що означає наявну у них велику кількість життєвих принципів та цінностей. Вони люблять допомагати іншим, вміють навчати та пояснювати речі дуже простими словами [23].

Якщо аналізувати результати тестів саме цих типів особистості, то найкращі показники за рівнем емоційного інтелекту можна зустріти у ESTJ, яких ще називають «Керівниками». Вони шанують порядок та ієрархію, але так само і шанують теплі стосунки і дають кожному можливість бути вислуханим та почутим. Після них ідуть «Провайдери», ESFJ, які понад усе прагнуть, щоб усі навколо були задоволеними, і тільки потім ISFJ, «Захисники», і INFP, «Цілителі». За середньою кількістю пасток свідомості на людину, від найбільшої до найменшої, ці типи йдуть в такому порядку: ISFJ (2,6), ESTJ та ESFJ (2) і INFP (1,75).

Аналізуючи нашу таблицю, можна помітити, що найчастішою пасткою свідомості стає пастка високих стандартів. Чим небезпечна ця пастка та чому вона

зустрічається так часто серед наших респондентів (56%)? Насамперед, ця пастка є небезпечною тим, що вона спонукає людину до того щоб ставити перед собою та своїм оточенням зависокі, нереалістичні очікування. Люди, що загрузли в цій пастці, часто не отримують ніякого задоволення від самої діяльності, як процесу, вони націлені лише на неймовірний і часто недосяжний результат. Ця пастка може зароджуватись у людей через те, що батьки в дитинстві не часто хвалили свою дитину просто так, а якщо і хвалили, то дуже холодно і з тої позиції, щоб наступного разу дитина досягла ще кращого результату, ніж тепер.

На другому місці, за частотою, знаходяться такі пастки як Зверхність та Самосаботаж (по 31%). Пастка зверхності притаманна людям, котрих в дитинстві дуже балували, яким було все дозволено, і тому вони не навчилися контролювати свої імпульси та не натренували свою терплячість стосовно інших людей. Пастка Самосаботажу є також однією із серйозних перешкод для волонтерської діяльності, оскільки люди із такою пасткою очікують, що їм завжди хтось хоче заподіяти шкоду, якимось скористатись ними в своїх цілях.

Пастка Підпорядкування, що зустрічається всього у 18% опитуваних, на перший погляд може здатись зручною для волонтерів, оскільки такі люди зазвичай є дуже великими та самовідданими альтруїстами, які часто забувають про свої потреби задля блага інших. Проте, на нашу думку та думку багатьох кваліфікованих спеціалістів, гармонійний розвиток особистості тільки тоді є гармонійним, коли окрім допомоги іншим, людина може допомогти і собі, що включає в себе відстоювання своїх особистих кордонів [25].

Порівнюючи відношення показників рівня ЕІ та кількості пасток свідомості по усім респондентам, можна простежити наступний взаємозв'язок: *чим більша кількість та інтенсивність прояву пасток свідомості у індивіда, тим нижчий у нього показник рівня емоційного інтелекту і навпаки.*

Стосовно наших очікувань щодо знаходження певної кореляції між спеціальністю респондента та його ставленням до волонтерської діяльності, вони на жаль не підтвердились, оскільки наша вибірка не включала в себе усі можливі спеціальності нашого університету та, тим більше, інших ЗВО.

Висновки до другого розділу

Основне завдання, яке стояло перед нами на другий розділ нашої наукової роботи це *організація і проведення* емпіричного дослідження психологічних особливостей ставлення студентства до волонтерської діяльності. Метою нашого дослідження було визначити ставлення студентства до волонтерства у сучасних обставинах та порівняти його із результатами дослідження минулого року, а також визначити які є у нього психологічні особливості.

Для проведення цього дослідження, ми хотіли використати чотири опитувальника, які мали визначити окрім власне ставлення респондентів до волонтерства, також їхній тип особистості, залучивши для цього два тести, що засновуються на методиці Маєрс-Бріґс та сортувальнику темпераментів Д. Кірсі відповідно, і з'ясувати наявність пасток свідомості та їх рівень емоційного інтелекту. В ході аналізу та інтерпретації результатів з'ясувалась різка негативна реакція опитуваних на тест, заснований на методиці Маєрс-Бріґс, внаслідок чого нами було прийняте рішення виключити його результати з нашого дослідження і спиратись в аналізі нашої роботи лише на результати тесту за сортувальником темпераментів Д. Кірсі.

Провівши детальну та змістовну інтерпретацію отриманих результатів, нам вдалось з'ясувати, що тип особистості не є вирішальною психологічною особливістю формування ставлення студентства до волонтерства. Значно більш важливу роль в цьому відіграють такі психологічні та фізичні чинники, як наявність вільного часу, ресурсний стан індивіда та його готовність брати участь у суспільно важливій справі (тобто наявність волонтерської свідомості), рівень емоційного інтелекту (що включає в себе відкритість людини до інших, її емпатійність та її вміння успішно вирішувати міжособистісні питання), а також нам вдалось прослідкувати наступний взаємозв'язок: чим більша кількість та інтенсивність прояву пасток свідомості у індивіда, тим нижчий у нього показник рівня емоційного інтелекту і навпаки.

Окрім цього, наше припущення про те, що попри те, що рівень інтенсивності залученості молоді у волонтерську діяльність помітно спав, порівняно із початком повномасштабного вторгнення, її ставлення до нього все одно зберігає свій позитивний напрямок, знайшло своє підтвердження. Цікаво також те, що респонденти, які приймали участь у цьому дослідженні, зазначають значно більше українських волонтерських організацій та окремих волонтерів, ніж це робили респонденти минулорічного дослідження, та значно менше міжнародних.

Розділ 3.

ПРАКТИЧНІ ПСИХОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Практичні рекомендації щодо покращення ставлення студентства до волонтерської діяльності, в умовах сучасної російсько-української війни

Як ми вже зазначили раніше, деякі респонденти висловили свої побоювання стосовно остаточного спаду ажіотажу навколо волонтерської діяльності із настанням нашої перемоги у російсько-українській війні. І справді, аналізуючи історію українського суспільства в роки незалежності України та до цього, можна помітити тенденцію нашого народу до того, щоб активізуватись як тільки існує небезпека для суверенності держави і заспокоїтись, як тільки ця небезпека спала або була переможена.

Для України такий хід подій – це звична справа, але от для інших країн це виглядає вже пройденим етапом та дуже ненадійною стратегією. Наше завдання – це дослідити досвід інших країн у питанні організації та підтримки волонтерських угруповань (в тому числі державної) і на фоні цього створити власну робочу стратегію для популяризації та покращення ставлення студентства до волонтерської діяльності.

Найпершим, що треба зробити, це пояснити важливість та популяризувати волонтерство серед школярів. Необхідно впровадити дитячі, прийнятні для такого віку, програми волонтерства, які будуть проводитись у формі гри та будуть цікавими, не складними, та головне – нетравматичними для юної психіки формами діяльності. Як приклад – прибирання сміття у парках та скверах навколо шкіл, або поїздка у розвідники домашніх тваринок, що допомагає соціалізації тваринок та вчить дітей доглядати і правильно поводитись із тваринами.

Для більш старших дітей можуть підійти такі форми волонтерської діяльності, як спілкування із людьми у будинках для літніх людей, приготування смаколиків для продажу, уся виручка з яких піде на благодійність, роботи із

облагородження території навколо школи – садівництво, малювання фрески на стіні тощо. Таким чином, діти зможуть цікаво проводити час, розвантажуючи мозок від навчання і звикаючи до волонтерської діяльності – як можливості розважитись та допомогти іншим.

Основною причиною, яку називали наші респонденти, яка заважає їм брати участь у волонтерській діяльності, є нестача часу на неї. У нас в країні студенти часто вже з другого курсу, якщо не раніше, починають працювати, щоб поступово почати заробляти свої власні гроші і стати більш самостійними. Разом із сесіями тричі на рік і роботою на повну занятість дуже складно виділяти додатково час на благодійність. В Києво-Могилянській Академії є значний, проте поки прихований потенціал для вирішення цієї проблеми – це Корпоративна угода.

Корпоративна угода, за даними наведеними на офіційному сайті НаУКМА, «є договором між студентом та НаУКМА, який фіксує вступ студента до академічної спільноти, повагу студента до традицій та цінностей Києво-Могилянської академії, прагнення сумлінно виконувати її норми й правила, сприяти розвитку НаУКМА». Підписання угоди забезпечує право студента на отримання рекомендацій для участі у програмах студентської мобільності, можливість отримання переваги у програмах, розроблених органами студентського самоврядування, можливість отримання консультацій з питання профорієнтації та працевлаштування студентів НаУКМА, отримання Диплому академічної спільноти НаУКМА та багато чого іншого. Для того, щоб отримати фінальну відзнаку – Диплом академічної спільноти, необхідно протягом свого навчання зробити внесок у розбудову НаУКМА, що може бути здійснений у формі виконання наукової діяльності (статті, наукові конференції), участі в органах студентського самоврядування (старости, виборні представники, Ради гуртожитків), стажування у підрозділах академії (200 год/рік), участі та перемоги у змаганнях, конкурсах та олімпіадах, участі у студентських організаціях та важливих для спільноти проєктах, річного рейтингу 95+ балів, спортивних досягнень або благодійного грошового внеску [5]. Ця угода та її умови є хорошою формою волонтерської діяльності для студентства, однак, існує певне враження про недосяжність цієї

угоди. Це пов'язано в першу чергу із тим, що світ став діджиталізованим та персоналізованим, а угода не має поки такої модернізації і все ще потребує участі бюрократії для свого повноцінного функціонування. Тому, задля того, щоб зробити процес виконання угоди більш зручним для студентства та одночасно із тим – підвищити статистичні дані по підписанню угоди, варто зробити додаток, який може встановити лише той, хто підписав угоду (просканувавши код або ввівши її номер як пароль), і який буде завжди під рукою для того, щоб подивитись актуальну кількість годин, які ти відпрацював, або інші можливі способи зарахування внеску в розбудову спільноти.

Висновки до третього розділу

Для того, щоб уникнути негативних для суспільства наслідків, які можуть трапитись із спадом ажіотажу навколо волонтерства, необхідно створювати профілактичні психолого-практичні програми вже зараз. Волонтерство має ставати все більш популярним не тільки як збір фінансової допомоги на техніку або чиєсь лікування, а як важлива для суспільного добробуту діяльність.

На нашу думку, з боку держави має забезпечуватись введення обов'язкових програм «знайомства» із волонтерством для школярів у прийнятних для їх віку формах. Таким чином, діти почнуть звикати робити щось не тільки задля своєї особистої користі, але для того, щоб допомогти комусь іншому.

Динаміка такого волонтерства має поступово змінюватись та підлаштовуватись під сучасні потреби суспільства і продовжуватись в тому числі і в ЗВО, як форма зарахування благодійного внеску у розбудову університетської спільноти.

Також, нами була описана форма такої діяльності, яка існує в нашій альма-матер, а саме – Корпоративна угода між студентом на НаУКМА, та запропоновані можливі шляхи для її удосконалення та створення у студентства більш простого розуміння її виконання.

ВИСНОВКИ

Проведене нами теоретично-емпіричне дослідження є досить актуальним з огляду на особливості життя сучасної молоді в Україні. Нам вдалось проаналізувати основні теоретичні категорії нашого дослідження, а саме: ми встановили, що таке «волонтерство» і як воно стосується понять «милосердя» та «філантропія», ми пригадали наше авторське визначення для «волонтерської свідомості», яке ми створили протягом минулого дослідження, а також дослідили питання типів особистості, пасток свідомості та складових емоційного інтелекту.

В процесі емпіричної частини нашого дослідження ми дійшли висновку, що психологічними особливостями ставлення студентства до волонтерства є насамперед наявність у них волонтерської свідомості, як готовності до добровільного присвячення своїх ресурсів на благо суспільно важливої справи. Однак це також залежить і від кількості та інтенсивності в них пасток свідомості і рівня їхньої комунікативної успішності та емоційного інтелекту загалом.

Протягом нашого дослідження, нами були сформовані деякі практичні рекомендації щодо покращення ставлення до волонтерства загалом, серед яких обов'язковими є розповсюдження більшої кількості інформації щодо волонтерських організацій та форм волонтерської діяльності серед молоді та інших груп населення і популяризація волонтерства як феномену.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берчук Ю. Виховний потенціал волонтерської діяльності // 20.08.2020
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» №3236-VI від 19 квітня 2011 // код допуску: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Крупський Я.В. Михалевич В.М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій – Вінниця. 2010. // код допуску: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19501/4.11%20%D0%A2%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Лях Т. Волонтерство як суспільний феномен // Проблеми педагогічних технологій – Луцьк. 2004. - № 3-4 // код допуску: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1565/1/T_LYAKH_VYSF_KSP%26KO_IP_SP.pdf
5. Офіційний сайт НаУКМА / Корпоративна угода // код допуску: <https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/spilnoti/students-life/4210-korporatyvna-uhoda>
6. Павелків Р.В. Підручник з Вікової психології / Київ : Кондор, 2015. 469 с. // код допуску: https://pidru4niki.com/1584072016173/psihologiya/zagalna_psihologiya
7. Палій А.А. – Підручник Диференціальна психологія // код допуску: https://pidru4niki.com/1584072030228/psihologiya/diferentsialna_psihologiya

8. Поляк О.В. Волонтерство в освіті: Правовий аспект у системі державного менеджменту – 2022. // Formation of innovative potential of world science – Tel Aviv
9. Постанова Президента України «Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів» від 22 березня 2001 року № 67/2001–рп // код допуску: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67/2001-%D1%80%D0%BF#Text>
10. Портал Київської міської ради // код допуску: https://kyivcity.gov.ua/news/u_stolitsi_pratsyuyut_telefoni_doviri_za_yakimi_mozhna_otrimati_konsultatsiyu_profesiyного_psikhologa_abo_psikhoterapevta_aktualni_telefoni/
11. Проценко О.О. Волонтерство в сучасній Україні: фактори актуалізації // 05.02.2019
12. Проценко С.О. (під керівництвом Голубевої М.О.) Психологічні особливості формування волонтерської свідомості у пізньому юнацькому віці – Київ. 2022. - Курсова робота
13. Рибалка В.В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості : термінологічний словник / В. В. Рибалка. Київ, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 424 с.
14. Сергєєнкова О.П. Синявський В.В. Психологічний словник (За ред. Побірченко Н.А.) // код допуску: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf
15. Стеценко В. Історія виникнення волонтерства – Соціальне і правове забезпечення волонтерської діяльності в Україні в умовах безпекових викликів // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 27 квітня 2023 року // код допуску: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40203/Stetsenko%20V.pdf?sequence=1>
16. Тест на визначення пасток свідомості - IDR Labs International // код допуску: <https://www.idrlabs.com/ua/lifetrapp/test.php>

17. Тест на визначення рівня емоційного інтелекту - IDR Labs International // код допуску: <https://www.idrlabs.com/ua/global-eq/test.php>
18. Тест на тип особистості - IDR Labs International // код допуску: <https://www.idrlabs.com/ua/test.php>
19. Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Manual. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources
20. Cunningham H. – The volunteer force: A social and political history 1859-1908// код допуску: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=dS6ODwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=history+of+volunteering&ots=acFOiqiJO0&sig=MH_1_krYqtrLcyyYLzFPz-655MU&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20volunteering&f=false
21. Krznaric R. Have we all been duped by the Myers-Briggs test? – Fortune / 05.15.2013 // код допуску: <https://fortune.com/2013/05/15/have-we-all-been-duped-by-the-myers-briggs-test/>
22. The 16 personalities test - NERIS Analytics Limited // код допуску: <https://www.16personalities.com/uk>
23. The Keirsey Group – офіційна сторінка // код допуску: <https://keirsey.com/>
24. The Mayers-Briggs Company – офіційна сторінка організації // код допуску: <https://www.themyersbriggs.com/en-US/Products-and-Services/Myers-Briggs>
25. Young J.E. Klosko J.S. Reinventing your life: The breakthrough program to end negative behavior and feel great // код допуску: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=KoV4DwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%84%D1%84%D1%80%D1%96+%D1%8F%D0%BD%D0%B3+%D1%96+%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82+%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%BE&ots=djWPRI7nUo&sig=ePrBvFIoMrMcdpLSSag1KgXKwUg&redir_esc=y#v=onepage&q=%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%84%D1%84%D1%80%D1%96%20%D1%8F%D0%BD%D0%B3%20%D1%96%20%D0%B4%D0

[%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%20%D0%BA%D0%BB%D0%BE
%D1%81%D0%BA%D0%BE&f=false](#)

ДОДАТКИ

Додаток А.

Міністерство науки і освіти України
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
Кафедра психології та педагогіки

Шановні Студенти та Студентки!

Мене звати Софія, я студентка 4-го курсу Психології і мені потрібна Ваша допомога. Я збираю інформацію для своєї кваліфікаційної роботи – «Психологічні особливості ставлення студентства до волонтерства».

До Вашої уваги пропоную чотири опитувальники. Перший – анкета власного авторства, присвячена збиранню загальної інформації про Вас, що буде використано лише для ідентифікації вашої роботи, та дослідження Ваших обізнаності, залученості та ставлення до волонтерства. Наступні два – це два подібні тести за методикою MBTI, які мають на меті визначити Ваш тип особистості. А також тести на рівень емоційного інтелекту та наявність у Вас пасток свідомості.

Результати тесту та Ваша особиста інформація не буде поширена ніде, окрім як при обробці даних та в курсовій роботі в узагальненому вигляді.

Дуже сподіваюсь на Вашу допомогу та завчасно щиро вдячна за участь у моєму дослідженні!

Анкета

1. ПІБ або ініціали:
2. Де навчаєтесь?
3. Яка Ваша спеціальність?

4. На якому Ви курсі?
5. Скільки Вам повних років?
6. Чи були Ви коли небудь залучені у волонтерську діяльність?
а) так б) ні
7. Якщо Ви коли-небудь були залучені у волонтерську діяльність (далі – ВД), детально опишіть у яку саме? Якщо ні, залиште прочерк «-»
8. Які українські волонтерські організації (саме організації) Вам відомі та чим вони займаються? Якщо Вам не відомі жодні організації – залиште прочерк «-»
9. Які міжнародні волонтерські організації (саме організації) Вам відомі та чим вони займаються? Якщо Вам не відомі жодні організації – залиште прочерк «-»
10. Яких відомих українських волонтерів (саме реальних осіб) Ви знаєте? Якщо нікого не знаєте, залиште прочерк «-»
11. Яких відомих міжнародних волонтерів (саме реальних осіб) Ви знаєте? Якщо нікого не знаєте, залиште прочерк «-»
12. Як Ви ставитесь до волонтерів та волонтерського руху в цілому?
13. За 10-бальною шкалою, наскільки Ви берете участь у волонтерській діяльності зазвичай (включаючи період до повномасштабного вторгнення)?
ніколи (1) - - - - - (10) активно
14. Чи є серед Вашого оточення люди, які займаються волонтерством?
Перерахуйте хто та чим саме.
15. Чи слідкуєте Ви у новинах або у соціальних мережах за волонтерами та волонтерськими організаціями, їх новими проектами, звітами про діяльність тощо? Якщо так, опишіть будь ласка, де саме слідкуєте, конкретно за ким та що Вас цікавить із переліченого найбільше.
16. Які саме напрямки ВД Вас цікавлять найбільше та чому?
17. Чи вважаєте Ви волонтерство благородним та крутим чи марною витратою часу? Обґрунтуйте свою відповідь.

18. Які риси та властивості характеру мають бути присутніми у волонтерів, на Вашу думку? Обґрунтуйте свою відповідь.
19. Чи вважаєте Ви себе «придатними» до ВД? Обґрунтуйте свою відповідь.
20. Якщо Ви коли-небудь відмовлялися від участі у ВД, то поясніть чому?
21. На Вашу думку, наскільки добре висвітлюється волонтерство та волонтерський рух в Україні? Обґрунтуйте свою відповідь.
22. Якщо Ви займаєтесь волонтерством, максимально розгорнуто поясніть, чому Ви особисто це робите? Що Вас спонукає до цього? Якщо Ви на разі не займаєтесь ВД, або ніколи цього не робили, поясніть, чому?
23. Які у Вас особисто є зауваження та пропозиції щодо розвитку та/або більш широкого висвітлення волонтерства в Україні?
24. Чи вважаєте Ви корисним, займатися ВД? Обґрунтуйте свою відповідь.
25. Чи є ще щось, що Ви б хотіли повідомити або зазначити, що для Вас є важливим?
26. Якщо бажаєте дізнатись результати дослідження, можете залишити свою ел. пошту або посилання на Вас у якійсь із соціальних мереж – я надішлю їх Вам після захисту моєї роботи.

Дякую за Вашу участь!

Додаток Б.

Тези, які представлено Проценко С. О., 6 квітня 2023 року на I турі конкурсу МОН України наукових студентських робіт «Особистість - суспільство – війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти» із теми «Психологічні особливості формування та ставлення студентства до волонтерської діяльності».

Проценко Софія Олегівна

студентка 4-го року навчання,

напряму підготовки 053 Психологія.

Науковий керівник – доц. М. О. Голубева

Тези виступу на науковому конкурсі студентських робіт 2023 року

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСТВА ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тези

Вступ. *Наведемо трохи історії.* Уперше волонтерський рух було створено ще у 1859 році, коли в Італії через кривавий бій при Сольферіно (муніципалітет) французький письменник та журналіст Жан Анрі Дюран запропонував створити організацію, що працювала б на благодійних засадах та надавала б першу медичну допомогу всім пораненим. Цю організацію, відому нам навіть зараз, назвали **Червоним Хрестом**, і досі ця організація працює на засадах, запропонованих саме Ж. Дюраном [3, с. 49]. Існує таких **7 принципів** та **5 цінностей** роботи організації:

- 1) Гуманність;
- 2) Неупередженість;
- 3) Нейтральність;
- 4) Незалежність;
- 5) Добровільність;
- 6) Єдиність;
- 7) Універсальність (*переклад з англійської тут і далі наш – С. П.*) [6].

А також такі цінності:

- 1) Співробітництво;
- 2) Відповідальність;
- 3) Інноваційність;
- 4) Стандарти;
- 5) Прозорість [6].

Іншу відома та всесвітня волонтерська організація, Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (*із англійської* – CCIVS – Coordinating Committee for International Voluntary Service), було засновано у Європі під егідою ЮНЕСКО, після закінчення Другої світової війни, а саме у 1948 році, і зараз має штаб-квартиру у Парижі [3, с. 49]. Комітет займається координуванням більш ніж 200 волонтерських організацій у 100 країнах світу, з 2008 року відповідає за глобальну координацію Ініціативи волонтерів всесвітньої спадщини (з англійської – WHV Initiative – World Heritage Volunteers Initiative), а також є регіональним координатором для Африки, арабських держав, Латинської Америки та Карибського басейну [7].

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан речей в Україні потребує сучасних рішень. Відтепер багато молоді добровільно допомагає у пошуках необхідної техніки, екіпірування, зброї, їжі та ліків для наших військових жінок та чоловіків – як всередині країни, так і далеко за її межами. Хоча й факт добровільної допомоги в Україні існував завжди, але питання власне волонтерства почало активно досліджуватись, починаючи з 2014-2015 років. Це можна побачити в роботах таких українських дослідників та дослідниць, як О. Ванюшина, А. Денисенко, О. Іщенко, О. Касперович, О. Панькова, В. Погрібна та багато інших. Окрім розкритих цими вченими тем історії та розвитку, правових та військових аспектів і суспільного феномену волонтерського руху, велике значення має дослідження природи формування волонтерської свідомості у молоді, адже виходячи з наявних досліджень, саме молодь та студентство є основними «рушійною силою» та «інструментом» волонтерства в Україні.

В Україні волонтерство починалось із традиції «спільного труда», або ж як про це пише В. В. Рибалка: «традиція суспільної праці, взаємодопомоги, піклування про ближнього», а тих, хто робив ці добрі справи називали за його словами: «громадськими діячами, альтруїстами, добродійцями, добровольцями, тощо» [3, с. 49], на відміну від західного «самаритяни» [3, с. 48].

На законодавчому рівні в незалежній Україні волонтерство вперше згадується в постанові Президента України «Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів». Відповідну постанову було створено «у зв'язку з проголошенням 52-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 2001 року Міжнародним роком волонтерів» та «з метою координації та активізації волонтерського руху в Україні».

Згодом, у 2004 році було вдруге згадано про волонтерство, але вже в контексті волонтерського руху, а саме – у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про волонтерський рух» [4].

Волонтерський рух, як явище, визначає у своєму словнику В. Рибалка так: це «доброчинна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства в цілому». Тобто учасники цього руху надають абсолютно неприбутково соціальну й гуманітарну допомогу усім соціально незахищеним верствам населення, як от людям з інвалідністю, хворим людям, а також «особам, що опинилися в складній життєвій ситуації» [3, с. 49].

Цей автор також згадує **про особливості волонтерського руху в Україні**, які полягають в тому, «що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь», бо, на думку автора, це «дає їм змогу зробити власний внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проектах і програмах соціальної спрямованості» [3, с. 50].

У 2011 році було затверджено Закон України «Про волонтерську діяльність» [1]. Саме в цьому Законі України вперше, у вітчизняному законодавстві, статтею

першою було подано термінологічні визначення власне «волонтерської діяльності» та «волонтерської допомоги»; було визначено принципи та напрями, за якими здійснюється така діяльність; було зазначено про обов'язковість та необхідність підтримки такої діяльності з боку держави (в особі її органів та посадових осіб), а також зазначено про можливі шляхи такої підтримки [2, стаття 1].

Важливо також зазначити, що цей Закон України чітко окреслює:

А) права та обов'язки всіх організацій та установ, що залучають волонтерів до своєї діяльності [2, стаття 5];

Б) права та обов'язки самих волонтерів [2, стаття 7];

В) права та обов'язки отримувачів допомоги [2, стаття 8];

Г) порядок та умови надання одноразової грошової компенсації в разі загибелі або інвалідності волонтера [2, стаття 6];

Ґ) інформацію про договір про впровадження волонтерської діяльності [2, стаття 9];

Д) інформацію про договір про надання волонтерської допомоги [2, стаття 10];

Е) порядок та умови відшкодування витрат, пов'язаних із наданням волонтерської допомоги [2, стаття 11];

Є) інформацію про фінансування та витрати на забезпечення волонтерської діяльності в цілому [2, стаття 12];

Ж) інформацію про відповідальність за порушення законодавства у сфері волонтерської діяльності [2, стаття 13].

Зважаючи на події, що розвертались на сході України та в Криму у 2014-2015 роках та через загострення агресії з боку Російської Федерації зараз, усі закони активно змінюються та доповнюються новими тезами та поправками, замінюючи або просто видаляючи застарілі, тим самим роблячи таку важливу ланку сучасного українського суспільства – волонтерів більш захищеною законом соціальною групою.

У Законі України «Про волонтерську діяльність» термін «волонтерська діяльність» визначається як «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом волонтерської допомоги» [1].

Із нашої точки зору, *волонтерська свідомість* – це така сукупність психологічних образів, життєвого досвіду, установок та вражень індивіда про життя, яка змушує індивіда позитивно ставитись до суспільства та викликає в нього бажання й розуміння важливості, а також готовність, без якоїсь на те особистої вигоди, допомагати іншим, вкладати свої час, сили та ресурси у суспільно важливу справу.

Говорячи про психологічні особливості формування та ставлення студентства до волонтерської діяльності, необхідно звернутись до численних наукових надбань дослідників із вікової психології.

Існує безліч вікових періодизацій, які відрізняються між собою залежно від уявлень вчених про зміст періодів, їхні вікові межі та важливі аспекти розвитку. Для зручності нами було складено таблицю, в якій показано, як в різних концепціях вікових періодизацій характеризують пізній юнацький вік (див. таблиця 1.).

Таблиця 1.

Характеристика пізнього юнацького віку за різними психологічними концепціями

<i>Назва та автор періодизації:</i>	<i>Що взято за основу періодизації?</i>	<i>Вікові межі пізнього юнацького віку:</i>	<i>Як характеризується пізній юнацький вік?</i>
Періодизація розвитку особистості за З.Фройдом:	Особливості психосексуального розвитку людини.	Починаючи з періоду статевого дозрівання і до 22 років.	Фалічна стадія психосексуального розвитку людини характеризується відновленням, «забутих» під час латентної стадії, сексуальних та агресивних почуттів, з'являється та усвідомлюється інтерес до стосунків. За умов ідеального перебігу стадії, людина позбавляється дитячої пасивності, займає активну життєву позицію та вміє самотійно вирішувати свої життєві проблеми.

Періодизація розвитку особистості за Е. Еріксоном:	Розширив психоаналітичну теорію Фрейда; досліджував також вплив соціальних відносин (цінностей, норм суспільства, в якому знаходиться індивід).	Підлітковий вік та юність (12-20 років) та рання зрілість (20-25 років).	12-20 років – найбільше значення мають групи ровесників, відбувається або визнання, або невизнання ідентичності особистості, а результатом прогресивного розвитку є набування таких якостей, як самовизначеність, відданість та вірність; 20-25 років – найбільше значення мають друзі та кохані, відбувається або близькість, або ізоляція, а результатом прогресивного розвитку є здатність до кохання й співробітництва.
Періодизація інтелектуального розвитку за Ж. Піаже:	Зміна характеру мислення протягом життя.	Після 15 років.	Людина звільняється від конкретної прив'язаності до об'єктів, з'являється «доросле мислення», що являє собою розглядання судження як гіпотези, а також мислення стає гіпотетично-дедуктивним.
Періодизація психічного розвитку за Л. С. Виготським:	Зміни всієї особистості; головна суть розвитку – виникнення нового.	Криза 17 років, перехід у юність.	Остаточний перехід до зрілості, внаслідок проходження кризи 17 років, поява стійких рис характеру, розвиток інтелекту та талантів досягає максимального рівня.
Періодизація психічного розвитку за Д. Б. Ельконіним:	Дві системи стосунків: «дитина – річ» та «дитина – дорослий».	Ранній юнацький вік (16-18 років).	Основне оточення – дорослі і однолітки; новоутворення – світогляд, самовиховання, самовизначення (професійне й особистісне), визначення ролі та відповідної поведінки; навчально-професійна рольова діяльність.

Отже, під час пізнавання себе, юнаки та юнки дуже часто намагаються знайти своїх однодумців, із якими вони могли б рухатись в одному руслі. Вони відчувають в собі силу та енергію на те, щоб зробити цей світ кращим, а тому охочіше вступають у студентські, громадські та волонтерські організації, працюючи на благо суспільства і, не маючи з цього ніякої особистої вигоди, окрім особистісного розвитку та задоволення від творення блага.

Зупинимось **на соціально-психологічні особливості волонтерської свідомості українців під час російсько-української війни**. Говорячи про російсько-

українську війну, ми мусимо зауважити, що усвідомлюємо усі історичні аспекти російсько-українських («токсичних») стосунків, які проявлялися в різних формах упродовж дуже довгого часу: спочатку під час заснування Московського царства, потім під час існування Російської імперії, згодом Радянського союзу, і от тепер – Російської Федерації (*далі* – РФ). Проте в нашій роботі, задля спрощення, ми в основному будемо говорити про ту агресію РФ, яка почалася з Революції гідності на Майдані Незалежності, анексії Криму та війни у Донбасі в 2013-2015 роках та про те намагання захопити Україну повністю, яке триває і досі.

Агресія Російської федерації, що існує проти нашої держави, нашого народу вже майже 9 років, має вплив як на світову економіку, так і на кожную особистість окремо. Багато людей, починаючи з 24.02.2022, почали помічати в себе *симптоми психологічної травми*, яка залежно від стресостійкості людини та сили та рівня самої травми має різне відображення та специфічний вплив на щоденну життєдіяльність людини.

До вторинних наслідків, що виникають у випадку нездоланного або не успішно подоланого дезадаптивного стану, а також відсутності потрібних і своєчасних реабілітаційних та психокорекційних заходів, за її словами, належать стани професійного вигорання, значне зниження працездатності, посттравматичні стресові розлади (*далі* – ПТСР), зловживання алкогольними та/або наркотичними речовинами, підвищена соціальна агресія або депресивність та багато інших.

Третинні ж наслідки можуть включати в себе безліч соціально-психологічних, сімейних та організаційних феноменів, що в цілому знижують рівень працездатності людини, якість її життя та в деяких випадках можуть спричиняти дисциплінарні, адміністративні або, деколи, навіть кримінальні порушення [2, с. 130].

За час свого існування та з відкриттям стресу, як явища, яке можна досліджувати та яким можна успішно керувати, людство відкрило безліч методів його подолання. І спільна праця на благо суспільства, в тому числі й на волонтерських засадах, є однією з найуспішніших таких стратегій.

«Усвідомлення українським суспільством реальної загрози втрати незалежності своєї держави викликало патріотичне піднесення її громадян і спричинило унікальний у новітній історії України феномен добровольчого руху», - пише у своїй дисертації Ю. М. Стасюк, говорячи про перші збройні посягання РФ на територію України [5, с. 1].

Саме тоді, окрім багатьох мобілізованих хлопців та дівчат, що пішли воювати на фронтіві позиції, всередині країни, в «мирному тилу», почали створюватись перші громадські організації. Їхньою метою було тримати порядок в мирних містах країни, поширювати основні тези патріотичної громадянської свідомості та українізувати вулиці, міста та людей, які на них проживають. А трохи згодом почали з'являтися і волонтерські центри, які запрошували до себе всіх охочих на плетіння маскувальних сіток, пошиття підсумків чи деяких елементів військового одягу, збирання харчових та медичних комплектів тощо. І в тих, і в інших організаціях найбільшою за чисельністю групою була саме студентська молодь, яка найбільш глибоко усвідомлювала всю серйозність подій, власну відповідальність за них та працювала задля кращого майбутнього своєї країни.

Висновки. Нами було проаналізовано правові засади функціонування волонтерства в Україні, а саме: першу постанову Президента України та подальшу роботу над Законом України «Про волонтерську діяльність».

На основі теоретичного аналізу, ми дійшли висновку, лаконічно кажучи, *волонтерська свідомість – це психологічне поняття, що відображає сукупність життєвого досвіду та установок особистості, які формують розуміння важливості волонтерства, викликають бажання, готовність та змушують активно допомагати іншим без будь-якої особистої вигоди.*

Психологічні умови та особливості, які сприяють, або навпаки – стримують формування волонтерської свідомості у людей пізнього юнацького віку, потребують ще детального вивчення та систематизації, що стане надзвичайно доцільним для розвитку сучасної української психології та допоможе удосконалити українську педагогічну та освітню систему, тим самим збільшивши кількість волонтерів в нашій країні.

Дякую за увагу!

Наше дослідження виконувалося в рамках наукової теми кафедри психології та педагогіки НаУКМА «Психологічні умови та механізми функціонування особистості в реаліях сучасного українського суспільства». Реєстраційний номер в УкрІНТЕІ: 0121U114361.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» №3236-VI від 19 квітня 2011 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>)
2. Лебєдєва С. Ю. Реакція на стрес та методи його подолання» // <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol1/14.pdf>
3. Рибалка В. В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості : термінологічний словник / В. В. Рибалка. Київ, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 424 с.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про волонтерський рух» від 15 жовтня 2004 №748–р (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/748-2004-%D1%80#Text>).
5. Стасюк Ю. М. Українські добровольчі формування: створення та функціонування (2014 - 2015 рр.). Автореф дис... канд... істор наук. Переяслав-Хмельницький, 2018. // https://chtyvo.org.ua/authors/Stasiuk_Yurii/Ukrainski_dobrovolchi_formuvannia_stvorennia_ta_fun_ktsionuvannia_2014-2015_rr/.
6. Товариство Червоного Хреста України. Основні принципи та цінності // <https://redcross.org.ua/about-urcs/principles/>.
7. American Red Cross. Mission & Values. Red Cross Mission, Vision and Fundamental Principles // <https://www.redcross.org/about-us/who-we-are/mission-and-values.html>.
8. UNESCO. World Heritage Convention. Coordinating Committee for International Voluntary Service (CCIVS) // <https://whc.unesco.org/en/CCIVS>